

11 november 2021

Wijnjewoude

gemeente Opsterland- Beetsterzwaag

Verslag reflectieve monitor

Een belangrijk doel van het Programma Aardgasvrije Wijken (PAW) is leren. Het programma voert daartoe jaarlijks een reflectieve monitor uit. In het najaar van 2021 vond hiervan de derde ronde plaats. Dit gebeurde door middel van een gesprek van 1,5 uur met de gemeentelijke projectleider(s) van de proeftuin en de verantwoordelijke wethouder, eventueel, op initiatief van de gemeente, aangevuld met partners of projectmedewerkers. Dit is het verslag van het gesprek met de betrokkenen bij de proeftuin binnen de gemeente Opsterland, waarbij ook leden van de energiecoöperatie WEN aanwezig waren.

Aanwezig:

Opsterland: Rob Jonkman (wethouder), [REDACTED] en [REDACTED] (gemeente), [REDACTED] (WEN), [REDACTED] (WEN)

PAW: [REDACTED] (programma directeur), [REDACTED] (monitorteam en verslaglegging), [REDACTED] (coördinator monitor PAW)

Achtergrond en stand van zaken

De gemeente Opsterland zet met de PAW-middelen in op het vervangen van aardgas door groengas, d.m.v. biogas uit mono-vergisting van mest van lokale boeren. Hiernaast wordt ingezet op het terugdringen van het huidige aardgasverbruik (van 1,8 miljoen m³) naar uiteindelijk 1 miljoen m³ groen gas (aardgaskwaliteit). Hiertoe worden bewoners gestimuleerd om woningen te isoleren om deze geschikt te maken voor lage temperatuurverwarming, over te gaan op hybride warmtepompen en ander energiebesparend gedrag, zodat het dorp uiteindelijk zelfvoorzienend is met de eigen mest. De lokale energie-coöperatie WEN trekt dit initiatief, waar meer dan 40% van de bewoners lid van is. De gemeente vervult een faciliterende rol.

Wat is de huidige stand van zaken:

- Er is een subsidieregeling (met vouchersysteem) opgezet voor energiebesparende maatregelen, waar momenteel ruim 20% van het dorp een aanvraag voor heeft ingediend. WEN verwerkt deze aanvragen en 90% van de aanvragen is gehonoreerd en hierbij is de stimuleringsbijdrage verstrekt.

- Er wordt nog gewerkt aan het rondkrijgen van de businesscase voor de productie van groen gas. Dat hangt mede op een passende SDE-subsidie.

Geleerde lessen

Regie en organisatie

- De gemeente is positief over het feit dat het project voortkomt uit een bewonersinitiatief en dat de energiecoöperatie WEN het project ook zelf trekt. De gemeente heeft proeftuinniddelen daartoe naar WEN overgeheveld. Wel was het zoeken naar de onderlinge rolverdeling: gemeente opdrachtgever, het dorp (WEN) opdrachtnemer. De gemeente wil het niet te veel dichttimmeren, maar wel dat er een vorm van verantwoording plaatsvindt over de verstrekte middelen. De gemeenteraad vindt dit laatste ook belangrijk. Daarom zijn hier afspraken over gemaakt met WEN, die zijn vastgelegd in een SOK. Zo is afgesproken dat de gemeente de plannen en begroting van WEN eerst beoordeelt voordat de gelden ter beschikking worden gesteld, en dat WEN eens per half jaar rapporteert. Voor deze rapportages is niet gekozen voor een strak format, want het gaat om een organisch proces. De verantwoording gebeurt daarom voor een deel op basis van verhalen. Het moet ook niet te veel tijd kosten, want het gaat om vrijwilligers. WEN: *'Als je het met allerlei juristen moet gaan doen, waar al het geld heengaat, gaat de energie eruit bij die vrijwilligers.'* De professionaliteit wordt geborgd door te monitoren van alles en het werken met korte feedback cirkels.
- WEN draait op circa 15 personen die zeker wekelijks een bijdrage leveren, waarvan drie personen betaalt voor acht uur per week. Aangezien het grotendeels op vrijwillige basis is, is de vraag: hoe professioneel wil en kun je het organiseren? In de praktijk is er sprake van weinig hiërarchie en pakt iedereen op wat hij kan. WEN werkt hands-on. Het is leren door te doen. Daarom wordt er regelmatig geëvalueerd hoe het gaat. Er is een aanspreekcultuur, en betrokkenen geven elkaar feedback.

Participatie en communicatie

- WEN merkt dat een persoonlijke aanpak essentieel is. Voor een groot deel van de bewoners leeft de energietransitie niet, en vaak is er geen bewustzijn als het gaat om hoe te besparen. Daarom worden er allerlei maatregelen genomen om de bewoners te bereiken: voorlichting, energiecoaches, een open huizen route langs de pioniers (14 bewoners zijn al van het gas af).
- Om te stimuleren dat iedere bewoner meedoet met het nemen van energiebesparende maatregelen, wordt gewerkt met vouchers van 2000 euro. Iedereen kan hier gebruik van maken, ook om te voorkomen dat bewoners die al hebben geïnvesteerd geen nadeel ondervinden. Doordat iedereen mee kan doen, wordt een 'biotoop' gecreëerd, is de gedachte. Het hele dorp krijgt zo meer aandacht voor energiebesparing. Als je je buurman maatregelen ziet treffen, stimuleert dat om ook aan de slag te gaan en krijg je olievlekwerking. WEN hoopt zo een beweging te creëren.

- Bij een deel van de omwonenden leeft weerstand ten aanzien van groengas productie. De zorg is dat de vergister voor stankoverlast gaat zorgen. Er is echter bewust gekozen voor mono-mestvergisting (in plaats van biovergisting) om stankoverlast te beperken. Maar een deel van de omwonenden vertrouwt het niet. Ook is men kritisch op het aantal extra vervoersbewegingen. Er is al veel energie gestoken in het wegnemen van de zorgen, zoals mediation en het uitnodigen van de tegenstanders om naar een vergelijkbare mono-vergister te gaan om het zelf te kunnen ervaren. De inzet is om te blijven proberen om deze mensen toch mee te krijgen en te werken aan maatschappelijke acceptatie.

Regionale samenwerking en ondersteuning

- Op dit moment is de gemeente druk met de TVW. Deze is samen met twee andere gemeenten opgesteld. Er wordt dus al regionaal samengewerkt. Dit is ook wenselijke en nodig, met het oog op de beperkte middelen en capaciteit.
- Er is op het platteland sprake van een grote verscheidenheid aan bebouwing, ook naast elkaar. Daarom is de tussenstap in de TVW om de woningen eerst zo goed mogelijk te isoleren, zodat er straks een hybride warmtepomp kan worden geplaatst. Ook wordt onderzocht waar een collectief systeem mogelijk zou zijn. De focus ligt op het besparen op CO2-uitstoot, in plaats van op aardgasvrij.

Knelpunten

Financiering vanuit het Rijk:

- Zonder langjarige financiering, wordt opschaling een probleem.

Capaciteit

- Kijkend naar hoeveel tijd vrijwilligers kwijt zijn aan het verder brengen van dit initiatief, rijst de vraag: hoe ga je de opgave in de rest van de dorpen realiseren? Waar haal je de mensen vandaan?

SDE

- De beoogde vergister is te klein voor de SDE-subsidie voor de categorie grote installaties en te groot voor de SDE-subsidie voor kleine installaties. Het collectief van boeren die samen hun mest in een dorps-vergister inbrengen vraagt om passende SDE. Er is behoefte aan maatwerk, mede omdat het concept niet voor niets in het PAW-programma is geselecteerd als proeftuin en een schaalbaar concept zou kunnen zijn voor andere plattelandsdorpen.

Reflectie op PAW

- PAW doet heel veel: 'de keuze is reuze'. Dit is sterk, maar hierdoor zie je ook soms ook door de bomen het bos niet meer.
- Sterk zijn de netwerkbijeenkomsten. Het is ook fijn dat deze nu online zijn, want dit bespaart veel tijd.
- PAW richt zich nu op gemeenten. WEN zou, als coöperatie, ook graag gebruik maken van het aanbod.